

POZNAŇSKÉ ŠTÚDIE Z FILOZOFIE PRÍRODNÝCH A SPOLOČENSKÝCH VIED

Poznan Studies in the Philosophy of Science and the Humanities. (Poznaňské štúdie z filozofie prírodných a spoločenských vied). Vol. 16, 17. Rodopi, Amsterdam-Atlanta (GA) 1990, ed. J.Brzeziński.

Šestnásty zväzok Poznaňských štúdií predstavuje pokračovanie série zborníkov, ktoré skúmajú problematiku idealizácie, abstrakcie, konkretizácie, vedeckých zákonov a vedeckého vysvetlenia vychádzajúc z idealizujúcej metodológie (teórie) vedy, ktorá sa rozpracováva v Poznani od začiatku sedemdesiatych rokov.

J. Niiniluoto skúma v štúdií *Teória, aproximácie a idealizácie*, ako je možné aplikovať na idealizované zákony a teórie také pojmy ako "približná pravda", "približná platnosť", "približná dedukcia" a "približná predikcia". Autor postupne rozoberá tieto pojmy v kapitolách nazvaných *Teória a pravda*, *Kvantity a realita*, *Kvantitatívne zákony a teórie* a *Idealizácia a konkretizácia*.

F. Coniglione v štúdií *Abstrakcia a idealizácia u Marxa a Hegela* skúma vzťah týchto filozofov z pohľadu ich chápania idealizácie.

B. Hamminga analyzuje v štúdií *Šesť transformácií v treťom zväzku Kapitálu* šesť konkretizačných krokov, ktorými sa transformuje Marxova teória cien.

A. Garcia de la Sienra sa pokúša v štúdií *Marxova dialektická metóda* interpretovať dialektickú metódu v spojení s teóriami, ktoré môžu byť formulované axiomatically. V prvej časti sa snaží pochopiť postup od abstraktného ku konkrétnemu prostredníctvom logicko-matematických pojmov. V ďalšej časti analyzuje dialektiku ako konštruovanie teórie a nakoniec analyzuje dialektickú metódu.

J. Birner rozoberá v štúdií *Idealizácia a vývoj kapitálovej teórie* formálne vlastnosti idealizujúcich modelov v ekonomických teóriách. Ako prostriedok ich analýzy volí autor dva prístupy k idealizácii: model A. Musgrava a model L. Nowaka.

L. J. Cohen v štúdií *Idealizácia ako forma indukčného usudzovania* analyzuje vzťah idealizácie a indukcie.

C. Dilworth vytvára v štúdií *Idealizácia a abstraktno-teoretický model vedeckej explanácie* alternatívu k D-N modelu a nazýva ho abstraktno-teoretickým modelom. Rozoberá tiež substanciálny a formálny aspekt teoretického modelu, ako aj problém nominálnej a reálnej podstaty vo vzťahu k teoretickému modelu.

R. Harré skúma v štúdií *Idealizácia vo vedeckej praxi* dokonalosť v prírode a jej vzťah k metodológii vied, a to v častiach nazvaných *Idealizácia ako prax*, *Čo je účelom idealizácie a Idealizácia a svet*.

L. Nowak sa pokúša v štúdií *Abstrakty nie sú naše konštrukty*. *Mentálne konštrukty sú abstrakty* o metafyzickú interpretáciu metódy idealizácie. V prvej časti porovnáva idealizáciu s inými deformačnými procedúrami. V druhej porovnáva idealizované objekty s inými abstraktnými objektami. V tretej časti skúma metafyzický štatút ideí.

M. Gaul sa v stati *Modely reality alebo modely poznania* zaoberá vzťahom psychológie k idealizujúcej teórii vedy. Ukazuje, že psychologické vedy svojou štruktúrou nezopovedajú predstavám, ktoré vypracovala idealizujúca teória vedy.

P. Kirscheman v stati *Heuristická stratégia: iný pohľad na idealizáciu a konkretizáciu* skúma idealizujúcu teóriu vedy. Pokúša sa o rozlíšenie realistických a nerealistických idealizácií a kritizuje idealizujúcu teóriu vedy pre jej neschopnosť zohľadniť kontext objavu.

T. F. Kuipers v štúdiu *Redukcia zákonov a pojmov* na príklade odvodenia zákona ideálneho plynu z kinetickej teórie, ako aj na príkladoch z genetiky a sociológie skúma redukciu zákonov.

K. M. Paprzycka v stati *Redukcia a korešpondencia* nadväzuje na štúdiu I. Nowakovej *Korešpondencia a redukcia* z roku 1974. Autorka vymedzuje dva problémy, ktoré je potrebné riešiť v súvislosti s explikáciou pojmu "redukcia": určenie vzťahu redukujúcej a redukovanej teórie; vysvetlenie zmien významov termínov redukovanej teórie.

Tento zborník odporúčame každému, kto sa chce oboznámiť so súčasným stavom idealizujúcej metodológie vied.

Sedemnásť zväzok Poznaňských štúdií je venovaný formám a aplikáciám idealizácií.

R. Zielinska skúma v štúdiu *Príspevok k problému abstrakcie* rozdiely, ktoré existujú medzi skutočnou funkciou idealizujúcich predpokladov vo vede a funkciou, ktorú im pripisuje idealizujúca teória vedy.

A. Machowski rozpracúva v stati *Dôležitosť – pokus o variačnú interpretáciu* pojem dôležitosti vplyvu vedľajších podmienok, ktorý sa v idealizujúcej teórii vedy chápal ako primitívny pojem.

Štúdia *Viacúrovňové vedecké teórie* od **K. Lastowského** na príklade biológie analyzuje problém vzťahu teórií, ktorých premenné prebiehajú nad odlišnými množinami objektov. Dokazuje, že tento vzťah nemožno rekonštruovať v rámci idealizujúcej teórie vedy.

A. Kupracz v stati *Konkretizácia a korekcia údajov* porovnáva sémantickú teóriu vedy (P. Suppes) a idealizujúcu teóriu vedy (L. Nowak) a ich prístup k pojmu "korekcia údajov".

E. Hornowska v štúdiu *Určitý prístup k operacionalizácii* chápe operacionalizmus ako metódu, ktorou teoretické pojmy dostávajú empirický zmysel. Vychádzajúc z idealizujúcej teórie vedy skúma operacionalizáciu psychologickéj teórie testov.

I. Nowakova si v štúdiu *Externé a interné determinanty vývinu vedy* stavia otázku, či logický alebo sociálny faktor rozvoja vedy môže byť zanedbaný v idealizovanom modeli vedy. Skúma prvý faktor a analyzuje pojem korešpondencie.

H. Rott v stati *Aproximácia verus idealizácia* skúma pojem abstrakcie a idealizácie prostredníctvom analýzy vzťahu Keplerových zákonov k Newtonovej gravitačnej teórii.

J. Such v stati *Idealizujúca koncepcia vedy a štruktúra univerzálnej gravitácie* ukazuje, že v Newtonovom gravitačnom zákone nie je nutné zaviesť idealizujúci predpoklad izolácie dvojprvkového fyzikálneho systému od ostatných vesmírnych telies, keďže sa v tejto teórii predpokladá, že sila gravitačného pôsobenia medzi určitými objektami je nezávislá od pôsobenia iných objektov.

G. Boscarino v štúdiu *Absolútny priestor a idealizácia u Newtona* z pohľadu idealizujúcej teórie vedy dokazuje, že pojem absolútneho priestoru nemá u I. Newtona charakter metafyzického prívěsku, ale je nutným momentom celej jeho teórie.

M. Sachs skúma v štúdiu *Priestor, čas a pohyb v Einsteinovej teórii relativity* vývin názorov Einsteina od operacionalizmu k abstraktnému realizmu.

J. Brzeziński analyzuje v stati *O experimentálnom objavení podstatných faktorov v psychologickom výskume* postup objavovania podstatných faktorov v psychológii a porovnáva ho s postupom, ktorý navrhla idealizujúca teória vedy. Táto predložila lineárny model, autor však navrhuje cyklický model tohto postupu.

T. Marieszewski dokazuje v stati *O niektorých prvkoch vedy v každodennom poznaní*, že idealizujúca teória vedy je charakteristická výraznou naturalistickou tendenciou, keďže si ako ideál volí tie prírodovedné teórie, ktoré už dosiahli teoretický (idealizačný) stupeň. Jedným z dôsledkov tejto naturalistickej orientácie je podľa autora, že sa za konečný cieľ vedeckej činnosti považuje nájdenie nomologickej štruktúry skúmaného objektu. Autor považuje orientáciu na hľadanie nomologickej štruktúry za prijateľnú v prírodných vedách, pochybuje však, či je to možné aj v prípade spoločenských vied.

Igor Hanzel

Leading the field in sociology and the related social sciences:

**sociological
abstracts (sa)**

and

**Social Planning / Policy & Development
Abstracts (SOPODA)**

Our subject specialists track the broad spectrum of theoretical and applied sociology from the more than 1,800 discipline-specific and related journals published in North America, Europe, Asia, Africa, Australia, and South America.

sa and **SOPODA** each offer you in-depth abstracts and precise indexing of timely journal articles and books, enhanced dissertation listings, and a bibliography of book reviews from the journals screened.

sa and **SOPODA** are available together on the **sociofile** CD-ROM and are hosted online by BRS, DATA-

STAR, DIALOG, and DIMDI. Hardcopy subscriptions can be ordered from the address below.

The **sa** and **SOPODA** information products are supported by:

- Database-specific user manuals
- The latest journal coverage list
- The **sociofile** Quick Reference Guide and User's Handbook
- The **Thesaurus of Sociological Indexing Terms**
- Your Guide to Searching **sa** using a Personal Computer
- A professional workshop program

The **sa** family of databases — your fast track to the information you need, in the format you want.

sociological abstracts, inc.

p.o. box 22206 • san diego, ca 92192-0206
phone (619) 695-8803 / FAX (619) 695-0416 / Help Desk (800) 752-3945